

Małgorzata DZIEDZIC

Katedra Rusycystyki
Uniwersytet Rzeszowski

**JĘZYK ROSYJSKI I ANGIELSKI W DYPLMACJI
– NOWA SPECJALNOŚĆ W NAUCZANIU
JĘZYKA ROSYJSKIEGO JAKO OBCEGO NA POTRZEBY
RYNKU PRACY – KONCEPCJA KSZTAŁCENIA**

Słowa kluczowe: metodyka nauczania języka obcego, języki specjalistyczne, dydaktyka szkoły wyższej

Nauczanie języka rosyjskiego w Polsce na studiach wyższych ma dziś za zadanie przygotować absolwentów przede wszystkim do wykonywania zawodów innych niż zawód nauczyciela, gdyż obecność języka rosyjskiego w polskich szkołach jest w stosunku do innych języków obcych (angielskiego, niemieckiego, francuskiego) znacznie mniejsza, co utrudnia znalezienie pracy w zawodzie nauczyciela-rusycysty. Z tego względu konieczna staje się modyfikacja programów kształcenia na studiach wyższych w taki sposób, aby jak najlepiej przygotować przyszłych absolwentów do funkcjonowania na rynku pracy. Dobrym rozwiązaniem w polskich realiach są specjalności dwujęzyczne, gdzie oprócz języka rosyjskiego studenci uczą się języka angielskiego i zdobywają pożądane w różnych zawodach umiejętności i kompetencje. Nauczanie języków specjalistycznych, charakterystycznych dla poszczególnych grup społecznych czy zawodowych wymaga opracowania nie tylko programów kształcenia, ale też szczegółowych badań nad językiem danej grupy.

Języki specjalistyczne (bądź specjalne) w opracowaniach językoznawczych charakteryzowane są w różnoraki sposób. W *Słowniku terminologii językoznawczej* (Gołąb, Heinz, Polański 1970: 527) język specjalny określany jest jako:

Język grupy społecznej znajdującej się w stosunku do całości społeczeństwa z takiego lub innego względu w szczególnych warunkach. Są to grupy zawodowe lub środowiskowe (...), często wartościowane ujemnie (...) lub dodatnio (...). Języki specjalne (jako języki grup społecznych)

różnią się od dialektów (jako języków grup terytorialnych) swym stosunkiem do języka ogólnego, zachowują bowiem jego system gramatyczny, a zmieniają tylko słownictwo, którego elementy są często zapożyczane z języków obcych...

Podobną definicję przytacza Tadeusz Milewski, który określa języki specjalne jako „żargony poszczególnych zawodów i środowisk” (Milewski 2004: 152). W przypadku nauczania języka rosyjskiego jako obcego na studiach wyższych w Polsce będą to środowiska tłumaczy, sfery biznesu, turystyki i wiele innych.

W *Słowniku terminów metodycznych* czytamy, iż opanowanie języka specjalności opiera się na znajomości języka ogólnego oraz przyswojeniu takich elementów języka obcego, jak styl naukowy, komunikacja ustna na tematy naukowe, właściwości leksykalno-gramatyczne języka konkretnej specjalności, co zapewnia właściwy poziom kompetencji komunikacyjnej (Азимов, Щукин 1999: 406).

Komunikacja w sferze zawodowej wymaga zatem nie tylko znajomości języka standardowego, ale też znajomości leksyki specjalistycznej (języka fachowego). Język specjalistyczny, nasycony terminologią, wyrażeniami nominalnymi, jest zrozumiały jedynie dla wąskiej grupy zawodowej, określonego środowiska.

Nauczanie języka rosyjskiego jako obcego na studiach filologicznych w celach zawodowych na Uniwersytecie Rzeszowskim uwzględnia aktualną sytuację w szkolnictwie i na rynku pracy w województwie podkarpackim i w kraju. W roku akademickim 2019/2020 Katedra Rusycystyki UR miała w swojej ofercie następujące specjalności:

a) dla studiów I stopnia:

- język rosyjski i angielski w biznesie;
- język rosyjski i angielski w turystyce;
- język rosyjski i angielski w ruchu granicznym i obsłudze lotniska;
- translatoryka;

b) dla studiów II stopnia:

- język rosyjski i angielski w biznesie;
- język rosyjski i angielski w dyplomacji;
- translatoryka.

Dobór specjalności i koncepcja kształcenia są uwarunkowane przede wszystkim perspektywami zawodowymi absolwentów filologii rosyjskiej, weryfikowanymi na podstawie współpracy z interesariuszami zewnętrznymi, odbywanych przez studentów praktyk zawodowych oraz monitorowania ścieżek kariery absolwentów kierunku. Każda specjalność charakteryzuje się swoją specyfiką i wymaga opanowania przez studentów specjalistycznej leksyki w danym zakresie i zdobycia przydatnych w przyszłej pracy umiejętności zawodowych.

Uwzględniając standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodów (*Informacje...*, [http](#)), wytyczne Polskiej Ramy Kwalifikacji (*Polska Rama...*, [http](#)) oraz zmiany wprowadzone poprzez *Konstytucję dla Nauki* (Usta-

wa *Konstytucja...*, [http](http://)), a także biorąc pod uwagę perspektywy zawodowe absolwentów i silną konkurencję na zapotrzebowanie innych niż rosyjski języków obcych na rynku pracy, od roku akademickiego 2019/2020 wprowadzone zostały w Katedrze Rusycystyki UR dwie nowe specjalności: język rosyjski i angielski w ruchu granicznym i obsłudze lotniska (dla studentów studiów I stopnia) oraz język rosyjski i angielski w dyplomacji (dla studentów studiów II stopnia). Charakterystyka drugiej spośród wymienionych wyżej specjalności zostanie przedstawiona w dalszej części niniejszego artykułu.

Sylwetka absolwenta specjalności język rosyjski i angielski w dyplomacji zakłada, iż: studenci zdobywają wiedzę merytoryczną oraz kompetencje językowe (z języka rosyjskiego i angielskiego) przydatne pracownikom konsulatów, ambasad, dyplomatom, osobom zatrudnionym w placówkach dyplomatycznych, instytucjach i stowarzyszeniach prowadzących współpracę kulturalną z Rosją, politykom etc. Do opracowania treści programowych posłużyły obok studiów nad literaturą przedmiotu oraz teorią nauczania języków specjalistycznych także szerokie konsultacje z przedstawicielami zawodów wymienionych w opisie sylwetki absolwenta. W rezultacie obok przedmiotów kierunkowych, wspólnych dla realizacji programów studiów wszystkich specjalności, wprowadzono następujące przedmioty:

- język rosyjski w dyplomacji (60 godz. ćw.);
- język rosyjski w służbie konsularnej (30 godz. ćw.);
- język angielski w komunikacji międzynarodowej (45 godz. ćw.);
- kultura krajów anglojęzycznych (30 godz. ćw.).

Ukończenie studiów II stopnia uznaje się za równoznaczne z osiągnięciem efektów kształcenia przewidzianych dla studiów II stopnia na tym kierunku, w tym znajomości języka rosyjskiego na poziomie C1 oraz znajomości języka angielskiego na poziomie B2+.

Treści programowe wymienionych wyżej przedmiotów zakładają osiągnięcie celów oraz efektów uczenia się określonych w poszczególnych sylabusach. Obejmują one nie tylko opanowanie słownictwa specjalistycznego z danej dziedziny w języku rosyjskim i angielskim, ale również poznanie przez studentów wielu aspektów związanych z przyszłą ścieżką zawodową oraz zdobycie potrzebnych umiejętności, m.in.:

- nabycie wiedzy na temat historii i współczesności stosunków dyplomatycznych między Rosją i innymi krajami;
- zaznajomienie ze składem, uprawnieniami oraz obowiązkami personelu misji dyplomatycznej;
- poznanie placówek dyplomatycznych Rosji na świecie;
- poznanie specyfiki pracy oraz obowiązków zawodowych dyplomaty;
- znajomość dokumentacji dyplomatycznej (w tym: umiejętność prowadzenia korespondencji służbowej i osobistej, tworzenie not dyplomatycznych i ko-

- munikatów rządowych, sporządzanie notatek służbowych, formułowanie memorandumów itp.);
- znajomość podstawowych aktów prawnych dotyczących służby dyplomatyczno-konsularnej;
 - poznanie zasad nawiązywania, utrzymywania oraz zrywania stosunków dyplomatycznych między krajami;
 - znajomość protokołu dyplomatycznego, etykiety językowej oraz podstawowych zasad autoprezentacji;
 - kształtowanie umiejętności negocjacyjnych;
 - zdobycie wiedzy z zakresu organizacji wydarzeń kulturalnych i spotkań służbowych;
 - zapoznanie studentów z podstawowymi zagadnieniami z dziedziny życia codziennego, obyczajowości, polityki i kultury krajów anglojęzycznych w zestawieniu z Rosją;
 - uświadomienie różnic kulturowych pomiędzy rodzimą kulturą i kulturą obcą.

Programy kształcenia uwzględniają zatem nie tylko doskonalenie umiejętności językowych, lecz również zdobycie wiedzy specjalistycznej z danej dziedziny. Szczegółowe sylabusy wszystkich przedmiotów opisywanej specjalności dostępne są na stronie internetowej Katedry Rusycystyki Uniwersytetu Rzeszowskiego (<http://www.ur.edu.pl/wydzialy/filologiczny/struktura-wydzialu/katedra-filologii-rosyjskiej>).

Nauczanie języka specjalistycznego wiąże się bowiem z dostosowaniem celów i treści nauczania do potrzeb określonej grupy odbiorców, a co za tym idzie, do określonego obszaru zawodowego. Kompetencje nauczyciela języka specjalistycznego różnią się w pewnych aspektach od kompetencji nauczyciela języka ogólnego, a ich osiągnięcie wymaga znajomości specyfiki nauczania języka danej grupy zawodowej.

Nie należy jednak utożsamiać nauczyciela języka specjalistycznego z nauczycielem zawodu. Nauczyciel języka specjalistycznego jest w dalszym ciągu nauczycielem języka obcego, który – jak słusznie stwierdza Magdalena Sowa – dobrze opanował nauczany język, metody analizy językoznawczej oraz aparat metodologiczny. Ewentualne braki w wiedzy dziedzinowej powinien niwelować, poszukując odpowiednich źródeł informacji oraz dzięki kontaktom z innymi dydaktykami i środowiskiem zawodowym związanym z daną specjalnością (Sowa 2016: 154).

W celu przygotowania studentów do funkcjonowania w sytuacjach zawodowych zaleca się stosowanie takich metod nauczania i technik pracy, które jak najbardziej imitowałyby realne sytuacje mogące zaistnieć w danym środowisku. Efektywne będzie zatem w tym przypadku nauczanie problemowe, odgrywanie ról, studia przypadków, symulacje, a także realizacja indywidualnych oraz grupowych projektów. Kluczową rolę w środowisku dyplomatycznym odgrywa

komunikacja ustna, a więc dyskusje, prezentacje i wystąpienia ustne, dialogi, adekwatne do sytuacji reakcje językowe pozwolą obok analizy tekstów specjalistycznych na właściwe przygotowanie zawodowe przyszłych absolwentów.

Nauczanie języka środowiska dyplomatycznego, nasyconego terminologią, wymaga przyswojenia przez studentów zasobu podstawowych pojęć i terminów, bez których znajomości nie będzie możliwe pełne rozumienie tekstów specjalistycznych oraz swobodna komunikacja w omawianym zakresie. Będą to m. in.:

- nazwy rang dyplomatycznych i stanowisk w służbie dyplomatyczno-konsularnej, np.:

атташе – (франц. attaché – букв. прикрепленный) дипломатический ранг, одна из младших дипломатических должностей. В дипломатических представительствах имеются атташе военные, военно-морские, военно-воздушные, торговые, по вопросам культуры, печати (пресс-атташе) и др. (Кузнецов С.А. 1998);

консул – (лат. consul) должностное лицо дипломатического ведомства, представляющее и защищающее правовые и экономические интересы своего государства и его граждан в каком-л. городе другого государства (Кузнецов С.А. 1998);

посланник – дипломатический представитель одного государства в другом, рангом ниже посла; чрезвычайный и полномочный представитель (Кузнецов С.А. 1998);

- rodzaje dokumentów służbowych, np.:

меморандум – (лат. – что надо помнить) вид дипломатического документа с подробным изложением фактической или юридической стороны какого-либо вопроса, являющегося, например, предметом дипломатической переписки (Перевозникова 2015: 164);

коммюнике – (франц. communiqué) официальное правительственное сообщение по вопросам международного значения (Кузнецов С.А., 1998);

дипломатическая нота – (лат. nota – знак, замечание) официальное дипломатическое письменное обращение правительства одного государства к другому (Кузнецов С.А. 1998);

- określenia relacji i stosunków międzynarodowych, np.:

статус-кво – существующее или существовавшее в определенный момент фактическое или правовое положение (Перевозникова 2015: 166);

конфронтация – напряженность, взрывоопасное противостояние в отношениях между государствами, которое может привести к возникновению военного конфликта (Перевозникова 2015: 164);

взаимность – общепризнанный принцип межгосударственных отношений, в соответствии с которым государства должны строить отношения друг с другом на взаимовыгодной, равноправной основе, с учетом законных интересов другой стороны (Перевозникова 2015: 161).

Specjalność język rosyjski i angielski w dyplomacji – jako wprowadzona do oferty kształcenia Katedry Rusycystyki na Uniwersytecie Rzeszowskim po raz pierwszy – daje możliwości szerokich badań nad nauczaniem języka specjalistycznego środowiska dyplomatów (pod warunkiem, że będzie wybierana przez studentów spośród kilku oferowanych specjalności). Ewaluacja osiągniętych efektów kształcenia oraz weryfikacja treści programowych pozwoliłyby zoptymalizować koncepcję kształcenia dla ww. specjalności oraz dokonać właściwej selekcji i gradacji materiału leksykalno-gramatycznego. Planowane spotkania z przedstawicielami danej grupy zawodowej pozwoliłyby poszerzyć wiedzę specjalistyczną studentów oraz poznać realia pracy środowiska dyplomatycznego.

Bibliografia

- Gołąb Z., Heinz A., Polański K., 1970, *Słownik terminologii językoznawczej*, Warszawa.
- Informacje w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodów*, [online] <https://www.gov.pl/web/nauka/informacja-w-sprawie-standardow-ksztalcenia-przygotowujacego-do-wykonywania-zawodow>, [14.10.2019].
- Milewski T., 2004, *Językoznawstwo*, Warszawa.
- Polska Rama Kwalifikacji PRK*, [online] <https://prk.men.gov.pl/polska-rama-kwalifikacji-prk/>, [14.10.2019].
- Sowa M., 2016, *Nauczyciel języka czy nauczyciel zawodu? Kompetencje nauczyciela języka specjalistycznego* [w:] *Języki specjalistyczne w badaniach i praktyce*, red. J. Łącka-Badura, Katowice, s. 139–156.
- Ustawa Konstytucja dla nauki*, [online] <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/pobierz-ustawe>, [14.10.2019].
- Азимов Э.Г., Щукин А.Н., 1999, *Словарь методических терминов*, Санкт-Петербург.
- Gramota.ru*, [online] <http://gramota.ru/>, [2.12.2019].
- Кузнецов С.А., 1998, *Большой толковый словарь русского языка*, [online] [http:// gramota.ru/slovari/](http://gramota.ru/slovari/), [02.12.2019].
- Перевозникова А.К., 2015, *Русский язык для дипломатов. Учебное пособие по языку специальности для иностранных учащихся*, Москва.
- Словари и энциклопедии*, [online] <https://www.endic.ru/default.htm>, [16.10.2019].

RUSSIAN AND ENGLISH IN DIPLOMACY – NEW SPECIALITY IN TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR LABOUR MARKET– A CONCEPTION OF TEACHING

Summary

The article shows the conception of teaching for a new speciality: Russian and English in diplomacy within Russian language course at the university level. After a brief analysis of vistas of Russian philology graduates employment, the proprietary curriculum for the new speciality accounting of the specificity of languages of various professions and communities connected with diplomacy was presented.

Key words: FLT methodology, languages for specific purposes, higher education teaching